

Човек на обете страни од сидот

(Excerpt in Macedonian)

Translated by: Darko Spasov

Contact of the translator: polatski@gmail.com

Сабота е. Спарно е, како и секоја сабота на лето во Буенос Аирес. Попладнето се врати од работа, опиен од горештината, а патот беше сосема поинаков од претходните денови: поубав, но пред сè потажен. Така беше секој пат кога за последен пат се враќаше од работа во некое место пред засекогаш да замине на другаде.

На прагот едвај погледна кон куферите кои беа наредени веќе цела недела.

„Значи, утре тргнувате?“, прашува домаќинката од вратата за во кујна, на другиот крај на тесниот ходник и си ја брише потта со престилка.

„Утре.“ Се насмевнува и си продолжува во себе: „Уште пред да ми навестат дека сум престар за таква работа...“

„Вие емигрантите сте всушност среќни луѓе. Си одите како воопшто да не ви е гајле за местото каде што сте живееле.“ Тој само кимнува со главата кон неа. „Штета е, не ја запознав жена ви“, продолжува домаќинката. „Марија... Се сеќавате кога еднаш ми рековте дека не ви се допаѓа нејзиното име затоа што секоја втора жена во Европа ја крстат како Марија?“

Домаќинката гледа дека му е непријатно, и побрзува: „Кутрата! Бог знае низ што сè поминува без вас. Ама сега ќе биде подобро“, му се исцибрува, „па уште ве држи снагата.“

„Можеби некогаш ќе ја доведам овде, да се запознаете.“

„Навистина ќе ме радува!“ Домаќинката го нагласува последниот збор, а на лицето ѝ се гледа дека размислува за непознатата жена. „Ќе ви направам појадок, утре...“

Џ кимнува со главата и без збор се оддалечува од вратата за да не ѝ е во видното поле и за полесно да го прекинат разговорот. *Ќе ви направам појадок, утре... Утре... Ќе...* Само еден збор и се враќа во реалноста. Зборот содржи сè: збогум, чекање за поздрав и, најлошо од сè, го содржи самото чекање.

Отсекогаш сакаше да си замине од Буенос Аирес и сега дојде време. *Во него нема да поминам ниту еден ден повеќе*, си вели и во мислите му доаѓа жена му. Повторно ќе ја види по речиси пет години.

Очите му запловуваат по раскренатата соба и кога на креветот ќе ги види поткренатите перници, изгледа како да поминал ноќ или две во некој напуштен хотел, а не како да поминале година и половина. Потоа се тргнува кон прозорецот. Погледот му лизга преку празните ѕидови и тогаш ги поткрева веѓите. На вратата виси календар.

„И ова“, си вели додека го држи в раце. „За малку ќе заборавав.“ Посегнува по јануари, пред неколку дена го протна низ отворот од другата страна на картонот и додека го става во куферот, се насмевнува. *Илјада деветстотини и педесетта. Веќе сме во средината на февруари, но за прв пат не се зборува за тоа како оваа година дефинитивно ќе се вратиме дома.* Потоа ги крева веѓите како да се прашува. *Дома...?*

Пред вратата домаќинката повторно гласно ги влече влечките по грубиот под во ходникот. Сака да разговара со него, но тој останува на местото, за да не го слушне. Тој дури и не ја крева раката за да ја собере потта што му се цеди од веѓата. Не прави добро, но не му се зборува.

Домаќинката отсекогаш сакаше да знае сè за неговата сопруга, но таа е едноставна и нему никогаш не му беше тешко да го сврти разговорот на друго. Сè уште го немаше изгубено стравот од раскажување, сè уште беше полн со непријатното чувство што се вовлече во него уште во деновите од војната, страв што не го остави ни подоцна, кога слободно акаше низ Европа. Не сакаше да зборува за себе или за своето семејство, а кога ќе сретнеше непознати, секогаш имаше подготвено друго име и лажна адреса.

Дури и да сакаше да ѝ каже нешто! Кој знае дали ќе го разбереше? Да ѝ раскажува за тоа како жена му не може да добие дозвола да оди во Аргентина, но сепак побегна, пропатува четвртина од светот за да стигне до некое место покрај река, некаде на северната граница, за да го чека; дека и сега чека да ја пренесе и таму некаде на далечниот крај на земјата да го продолжат својот живот каде што пред четири години мораа да го прекинат, една година по нивната венчавка...

Што би сфатила, освен настани, движења и големи растојанија?

Инаку, тој никогаш не сакаше да разговара со неа, освен првите недели кога се врати од Мисионес, среќен што донел нешто пари и во развлечениот милионски град

најде потивка работа и соба блиску до работата. Тогаш беше поактивен и неколку пати разговараа во ходникот. Особено што виде дека таа се грижи за него повеќе отколку што тој можеше да очекува. А и тој самиот од некаде во тие први денови си всади во глава дека порано или подоцна ќе мора да дојде до зближување меѓу нив.

Кога ја гледа сега, речиси занемарена, и размислува за сите празни зборови што ги размениле последната година, не може да поверува дека можел да размислува за нешто друго освен за овој пат, кој е нужен доколку навистина сака да започне нов живот.

Го витка календарот и гледа во куферите и кутиите каде да го турне. Пред два месеци беше неговиот последен Бадник во овој жежок град. Господе! Во подземната црква во Белграно, како и претходните две божиќни вечери, сиот испотен се туткаше меѓу непознати сонародници. Сакаше да се доближи до некој столб за да го почувствува студот со дланките, но не можеше да се помрдне од место. Од напред, старите божиќни песни пловеа над испотените глави; мижеше и мислеше на снегот. По вратот потта си наоѓаше пат, а мажите бришејќи си ги челата ги забришуваа и очите. Па што! По полноќната служба неколку кригли пиво и се враќаше течноста што беше испарила. Само за солзите не можеше да си помогне...

„Топло е. Патот ќе биде пекол, но потоа горе на север ќе биде поинаку. Таму жегата е сува“, си вели во себе и се сеќава на стариот Грондона.

Тоа беше пред нешто помалку од две години. Утрото кога излезе од малиот пароброд на пристаништето, беше свежо, но сончево. Ноќта на реката Парана имаше таква магла што капетанот нареди бродот да се закотви до брегот. Беше лут на капетанот затоа што му се брзаше: пред девет дена бродот тргна од Буенос Аирес, а пред два дена требаше да се вкотват во Пуерто Игуазу. Така, трите последни ноќи останаа засидрени среде прашумата и го чекаа утрото за да запловат напред.

Се обсрна кон широката река. Очите му потонаа во густо обраснатите шуми, длабоко воздивна и си рече: „Сега сум тука. Само да знам дали правилно постапувам.“

Маглата сè уште се креваше од реката кога ѝ го сврте грбот и тргна кон угорницата. Немаше никого; две-три светлокоси, испечени од сонцето лица се мешаа со лицата на црците и креолите покрај патот, единствено горе, каде што масниот црвен пат вртеше кон првите куќи, имаше група луѓе. Уште пред тоа, кога пристигнаа и парабродот

замолкна, само децата за миг се свртеа кон пристаништето и се чинеше дека воопшто не се интересираат за патниците покрај оградата.

Одеше полека по угорницата. Беше на неколку чекори од групата кога од џебот извади ливче со адреса. Потоа повторно ги грабна куферите, но веднаш ги спушти. Среди речиси неподвижната група луѓе, на земи, забележа огромен труп.

„Утрово го исфрли на брегот“, му се обрати еден, кој се одвои од групата кога виде дека не е одовде. Едвај го разбра што му зборува.

Мртовецот беше толку голем што се згрози. „Тоа таму никогаш не можело да оди“, си рече во себе. „Не на две нозе.“ За миг тоа пред него беше морски сом; водата го беше исфрлила на брегот. „Ни водата не сакала да го има... Прашање е дали е паметно што ја послушав жената и дојдов овде...“

Еден човек со широки раменици се одвои од групата. Тргна кон него и му го покажа ливчето.

„Сан Антонио.“

Човекот немо го гледаше. Дури откако повторно се сврте кон него и на италијански го праша од каде тргнува автобусот од пристаништето, му се насмевна и само одмавна со главата. Му го врати ливчето, направи неколку чекори, се сврте и низ дрвјата со главата му покажа кон црвеникава куќа од која блескаше циновско шише од ламарина.

„Нема автобуси! Светот завршува тука... Прашај таму! Таму ручаат шоферите. Можеби некој ќе оди по трупци.“

Камионот трескаше по црвената земја. Шоферот мрзеливо седеше зад воланот и одвреме-навреме погледнуваше кон непознатиот, кој зачудено гледаше низ полуотворените прозорци. Патот стануваше сè потесен и потесен, тркалата сè почесто удираа во циновската папрат, а бамбусот сè повеќе го стеснуваше патот.

„Имавте среќа. Оваа недела горе не оди никој. Дури и проклетите Бразилци не возат. Ќе врне и сите се плашат една недела да заглават во густежот.“

„Змии?“, праша, обидувајќи се да каже нешто.

„Не, господине!“ Ова „господине“ не беше израз за почит, туку обраќање кон човек што ништо не разбира. „Сега спијат.“ Љубопитно се сврте од кормилото. „Не ги сакате, а?“

Наместо одговор само одмавна со главата.

Шоферот прсна да се смее и му се отвори речиси целосно штрбавата уста. „Такви сте вие од таму“, со главата покажа кон југ. „Овие денови никој не сака да оди на пат од страв да не заглиба во калта. Ќе видите за каква земја станува збор кога ќе почне да врне! Овде не се вози и по цела недела откако ќе разведри. За тие што знаат да читаат, времето некако и помина, а другите... тешко ним...!“

„Веќе неколку години одам од земја во земја. Ако кај роднините на сопругата е сè така како што велат, можеби еден ден навистина сето тоа ќе заврши“, си размислуваше за време на објаснувањето на шоферот.

„Со мене е поинаку. Морам да сум на пат, зашто немам скапана пара. Немам возено три месеци.“ Чекаше непознатиот да праша нешто, но кога немаше прашање, повторно се сврте кон него. Ги крена рацете на воланот и ги прекрсти кај зглобовите. „Три месеци!“ Со чудна насмевка се сврте кон својот придружник и дообјасни: „Жени!“

Возеа покрај бучните водопади на Игуазу. Не ги виде, но го слушна најблискиот, како да татни веднаш зад првите дрвја покрај патот. Само овде-онде се гледаа маглини по небото, а шоферот му објасни дека се собираат токму над ждрелата на секој водопад. Потоа бучењето полека ги остави зад нив.

Возилото рамномерно предеше низ шумата. На некои места возеа под дрвјата и тогаш како да беше паднал ненадеен самрак на земјата, а до прозорците нишаа лијани. Изгледаше како да сакаат да го обвиткаат возилото и да го запрат. Широкиот повит удираше од двете страни на црвениот пат по двете светла на возилото.

Беше уморен, но се плашеше да засpie. Од почетокот разменија по некој збор: на шоферот му кажа дека дошол од Европа пред неполни две недели, дека веднаш тргнал овде на север, за да го види шурата, братот на сопругата, кој пред дваесет години го преминал морето и сега живее со ќерката во Сан Антонио.

„Знаеш на кој крај живеат?“, праша шоферот.

„Не. Само знам само дека морам да стигнам до Сан Антонио и да ја најдам крчмата на некој Грондона. Оттаму ќе ме однесат кај шурата.“

„Како се презива шура ти?“

„Маринич.“

Шоферот одмавна со главата дека не слушал за тоа презиме. Потоа молчеше половина час, како што неколкупати направи за време на возењето и повторно започна разговорот со истото „Вчера легнав доцна.“ Во странецот погледнуваше само кога странецот ќе се загледаше во дивите циновски орхидеи, во чудесните жолтеникави и крваво црвени цветови, или кога со двете раце го штитеше лицето од облаците со светлосини блескави пеперутки. „Таму долу во Буенос Аирес нема ништо... Еднаш сум бил и ме ограбија на спиење. Искрено, нема ништо интересно таму... За три часа ќе бидеме во Сан Антонио.“

Патот почна да се исправа и возилото продолжи право низ шумата.

Го фати дремка. Шоферот му понуди мали слатки банани, кои патникот ги изеде во полусон. Потоа почувствува како човекот зад воланот му објаснува нешто и го прашува: „Планирате да се преселите таму?“

„Не знам. Не знам ни каде одам...“

„Вреди да се купи земја. Нема леб без мотика, мора да се работи, но вреди. Иако сте во години за да почнете со земја.“

Во години? Сè уште се чувствуваше силен и коментарот беше навредлив; не кажа ништо. Повторно се загледа во разгранетите крошни на дрвјата, застануваше кај изверижените стебла, напалу обраснати со бршлен и светли боцкави ползавки. Кој би помислил уште во Трст, непосредно пред да замине за Јужна Америка, дека некогаш ќе вози по овие крвави патишта, исклесани во калуни и темна шума? Ниту по последното писмо од жена му, во кое таа му ја даде адресата на неговиот брат, не помисли дека некаде на крајот на светот постои изгубено парче земја. „Брат ми е вдовец, жена му почина пред неколку години, затоа со ќерка му со нетрпение го очекуваат секој наш човек, а камоли тебе...“

„Малку е надвор од патот“, рече шоферот, „но ќе ве префрлам до стариот Грондона. Мислам дека го познавам Грондона, не сум сигурен. Да имав камион како

Бразилците што возат дрва, таму ќе бевме околу десет... Ако останете овде, сигурно ќе запознаете некој Бразилец. Пазете се! Тоа се лисици. Со Бразилец ниту на миса во црква не, разбирате? Ниту *a misa!*“

Тој презриво се намурти: „Бразилец?“ Ја свитка раката во зглобот и почна да го брише воздухот пред себе со задниот дел од дланката, како да турка некого невидлив на соодветно растојание, повторувајќи: „*Aire! Aire!*“

Повторно се слушаше само звукот на моторот.

Го гледаше шоферот, сиот огорчен и си рече: „Веќе сме блиску до граница... Веќе се мразат...“

„Вака...“, продолжи шоферот, без да му омекне презирот на лицето, „вака ќе биде доцна и се чини дека вечер нема да продолжите.“ Утре Грондона или некој друг ќе ве земе на *chacro...*“

Околу полноќ меѓу дрвјата се појавија првите растреперени светла. Сан Антонио. Стариот белокош Грондона, сопственик на стара крчма на осамениот пат на периферија од селото, ги прими поспано. Се подразбуди дури откако шоферот му кажа дека вози странец.

„Го бара шурата, кој живее со ќерка си овде некаде близу“, почна шоферот и покажа кон човекот кој се приближуваше од возилото, давајќи знак дека само тој ќе продолжи.